

Az igazságkereső

Tóth Menyhért-képek
Szűcs Tamás gyűjteményében

P. SZABÓ ERNŐ

Kálmán Maklár Fine Arts, 2018. III. 5. – IV. 15.

Nagyszerű meglepetés – e szavakkal kezdődött a brüsszeli *Le Soir* című napilap kritikája, amely az *Europalia '99 Hungária* című rendezvény-sorozat keretében megrendezett Tóth Menyhért-kiállításról jelent meg. A kritikus, Daniele Gillemoan olyan kortárs művészetet fedezett fel a magyar festő műveiben, amely a modern művészet minden eszközének birtokában van, s végtelenül személyes és megkapó költői szintézist teremt a századvégi látogatók számára. Néhány évvel korábban a sevillai világkiállítás kínált alkalmat rá, hogy a külföldi közönség, szakmai közvélemény is megismerje az életművet, s az akkori tárlat is sokak számára jelentett revelatív élményt. Talán éppen azért, mert ráéreztek arra, amit a művész így fogalmazott meg: „(...) hol van az, amelyiknek olyan íze van, hogy csak itt van? Csak magyar. Hát ezt akartam én egész életemben elfogni. És nekem ebben a föld segített mindig. Én fiatalkorom óta elvégeztem

mindig a földi munkát, és utána festettem. Ma is így van. Nem teszek különbséget a kétféle munka között. Ha a földön dolgozom, úgy érzem, szeretem a növényt, amit kapálok, gondozok, segítem, hogy felnőjön és kiteljesedjen, segítem a teljes élet felé!” Tóth Menyhért magyarságának és európaiságának viszonyáról, művei nemzetközi sikerének okairól Németh Lajos így fogalmazott: „Külföldi kollégák is egyből speciálisan magyar alkotásoknak fogták fel műveit. Megérezték benne azt a valamit, azt a karakteres megjelenést, amivel a magyar földhöz kötődik anélkül, hogy ez tematikailag a nemzeti tradícióhoz kapcsolódóan könnyen kibogozható lenne.”

Ha műveinek nemzetközi elismerésében a sevillai, brüsszeli tárlatoknak volt nagy szerepük, munkássága hazai megismertetésében az Aulich Art Galéria centenáriumi kiállítása játszott fontos szerepet. Ott és akkor fedezte fel a maga számára alkotásait Szűcs Tamás műgyűjtő, aki a korábbi években, az ezredfordulótól kezdett gyűjteményt építeni a 20. századi magyar művészet alkotóinak munkáiból. A meg- vagy éppen felismerés pillanatától azonban Tóth Menyhért munkássága került érdeklődése középpontjába, mert, utal a gyűjtő Hamvas Béla megfogalmazására, a festő a „nagy magyar igazságkeresők” közé tartozott, Szűcs Tamás saját meghatározásával a „hatok” közé, Ferenczy Károly, Gulácsy Lajos, Csontváry Kosztka Tivadar, Kondor Béla és Vajda Lajos társaságában. Művei megalkuvásmentesen mutatják be a valóságot. Akár azt is mondhatnánk, hogy komplett életmódprogramot hirdetett, amelyben éppen olyan fontos szerepe volt az ember és az állat kapcsolatának, mint a környezet védelmének, de amelyet mindenekelett a szeretet határozott meg, annak a gondolatnak a jegyében, amelyet a festő egy alkalommal így fogalmazott meg: „Nap-arcúnak kell lennie mindennek, belülről sugárzóknak!”

Az ezredforduló, főként a centenáriumi kiállítás után már meglehetősen magasra emelkedtek a Tóth Menyhért-alkotások árai, ha nem is érték még el a mai árszintet, így a gyűjtést főleg magángyűjteményekből való vásárlásokra, alkalmanként az aukciókon való részvételre lehetett alapozni. Így jött létre az a mintegy félszáz darabot számláló műegyüttes, amelyből Szűcs Tamás harminc alkotást mutat be a Kálmán Maklár Fine Arts Galériában. A legkorábbi kiállított darab, az *Életfa* 1940-ben született, s ahogyan a korszak más alkotásai, egyszerre utal a termékeny kapcsolatra az ember és a természet között, a természet ciklikus megújulására, az élet újraindulására, ugyanakkor azonban a romboló erők fenyegetésére is. Az életmű következő szakaszaiban Tóth Menyhért minden motívumát többször is újrafogalmazta, egyre gazdagodó jelentéstartalommal. Érdekes e szempontból összevetni az 1952-es *Jó pásztor*, valamint az

TÓTH MENYHÉRT: *Macskavédelem*, 1964, olaj, vászon, 60x60 cm

TÓTH MENYHÉRT: *Sárkányölő Szent György*, 1962, olaj, vászon, 60×80 cm

1967-es, illetve 1976-os *Szegény pásztor* című képeket vagy éppen az 1959-es *Tojásfejűt* az 1969-es *Kerekfejűvel* és az 1970-es *Mackófejű bölccsel*, amelyek érzékeltetik, hogy hogyan jutott el a festő odáig, hogy az univerzum időtlenségében oldja föl az emberi lét tér- és időbeli koordinátákhöz szorosan kötődő jelenségeit.

Állat és ember kapcsolata, az emberi közösség természete, az anyaság, a születés csodája, az emberi arc vonásainak kimeríthetetlen gazdagsága, a virágok, fák világa jelenik meg a képeken, amelyek színei fokozatosan teljesednek ki az 50-es, 60-as években. Különösen figyelemreméltó ez a folyamat, ha az 1949-es *Orosz katonától* indulunk, amelynek színvilága sötét, drámai. A kezdeti vonalas formálást színfoltok, mind plasztikusabbá váló felületek, a zaklatott, expresszív részletek helyét a kerekded, a teljességet, „az élet legteljesebb igenlését, élését” kifejező egységek váltják fel.

A gyűjtemény legfontosabb darabjai a 60-as, 70-es években születtek, az úgynevezett fehér korszakban, amikor a vásznakat valóban egyre inkább, olykor szinte kizárólagosan a fehér szín dominálja, ennek jegyében készült számos alkotása a 60-as évek elejétől a haláláig. A falusi élet mindennapi képei, jelenetei, szereplői, a macskacsalád, a tyúkól, a legeltetés, a lóápoló, madarat tartó figura, a cserépedényekkel terhes ágasfa éppen úgy megjelennek a műveken, mint a környezetben felbukkanó különös figurák, a fényképész, a vándor artisták, az evezősök. Mitikus figurává válik a

dunai halász alakja, a *Noé bárkája* mintegy egységben mutatja be az ószövetségi példázatot és a 20. századi ember természetszennyezése miatt fenyegetetté vált állatvilágot, amelynek jövőjét csak az emberi figyelem, törődés biztosíthatná. Mindennek a központja a miskei, majd budapesti műterem középpontjában a festővel és modelljével, de Tóth Menyhért képein eggyé válik a mikro- és a makrokozmosz, ahogyan a teljességről szóló izzó látomásokban egyetlen színné olvad össze a színek végtelen sora is. Hiszen, ahogyan fogalmazott, „a fehér a színek színe, minden más szín benne foglaltatik”.

TÓTH MENYHÉRT: *Noé bárkája*, 1967, olaj, vászon, 94×124 cm

